

การพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของ โครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ *

พระวันชัย จันทสาโร (โคตหานาม)^{1*} รัตน์ะ ปัญญาภา²

¹นักศึกษาลัทธิสุตตรพุทธศาสนาธรรมหามันตติ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

²สาขาวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

*ผู้ประสานงานหลัก e-mail : thetan.2012@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาพฤติกรรมของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ 2) เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยใช้วิธีศึกษาวิจัยจากเอกสารและการสัมภาษณ์ภาคสนาม ผลการวิจัยพบว่า

กระบวนการในการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการนำหลักธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เป็นกระบวนการฝึกอบรมที่ผู้ต้องขังได้ฝึกฝนปฏิบัติ และพัฒนาทางกาย วาจา และปัญญา เพื่อให้เห็นคุณค่าตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้ขึ้นมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงาม มุ่งเน้นที่จะเสริมสร้างหลักคุณธรรม จริยธรรม น้อมนำจิตใจสู่แนวทางที่ดีแก่ผู้ต้องขัง โดยเข้าใจและปฏิบัติตามหลักการกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ผ่านกิจกรรมและการบำเพ็ญประโยชน์ตามสถานที่ต่าง ๆ

ผลของการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ มี 4 ด้าน คือ 1) ด้านจิตใจ ผู้ต้องขังน้อมนำธรรมะเข้าสู่จิตใจ เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้น มีเหตุผล มีระเบียบวินัย ตั้งใจประพฤติตนอยู่ในความดีงาม 2) ด้านสังคม ผู้ต้องขังสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีความสุขกับการที่ได้ตอบแทนสังคม มีจิตสำนึกที่ดีต่อครอบครัว ชุมชนและสังคม สังคมเชื่อมั่น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์พุทธศาสนาธรรมหามันตติ เรื่อง “การพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ”

ให้การยอมรับพร้อมให้โอกาสกลับคืนสู่สังคม 3) ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ผู้ต้องขังมีวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบอาชีพสุจริตเลี้ยงชีวิตและครอบครัวได้ เมื่อพ้นโทษ จะประพฤติตนเป็นคนดีให้เป็นที่ยอมรับและตอบแทนต่อสังคม ประกอบอาชีพที่สุจริตด้วยความมีสติ ดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ด้านทัศนคติทางสังคม ผู้ต้องขังรู้สึกสำนึกที่เคยกระทำความผิดพลาดต่อสังคม เกิดความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นต่อสังคมที่ให้อภัยไม่มองผู้ต้องขังเป็นคนเลวร้ายและยอมรับในการกลับเข้าสู่สังคม รวมทั้งมุ่งมั่นที่จะทำความดีตอบแทนสังคมโดยไม่หวนกลับไปกระทำความเสียหายให้สังคมอีกต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนาพฤตินิสัย, ผู้ต้องขัง, พระพุทธศาสนา, โครงการแสงธรรมบำบัด, เรือนจำ

Behavioral Development of Prisoners as the Buddhist Approaches towards Sangdhambambat Program at the Penitentiary in Amnatchareon Province

Phra Wanchai Candasâro (Kothhanam)¹ Rattana Panyapa²

¹M.A. Candidate in Buddhist Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Ubon Ratchathani Campus

²Department of Philosophy and Religions, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Ubon Ratchathani Rajabhat University

*Corresponding author e-mail : thetan.2012@gmail.com

ABSTRACT

The research aims to 1) to study the process of developing the behaviour of Sangdhambambat Program at the penitentiary in Amnatchareon province and 2) to study the effects of behavioural development of prisoners as the Buddhist approaches towards Sangdhambambat Program at the penitentiary in Amnatchareon province. The qualitative research and fieldwork have been carried out in this study as well as the methodology employed in the study, has undertaken the documentary and fieldwork interviewing. Findings of the study : The process in developing behaviour of Sangdhambambat project at the penitentiary in Amnatchareon province was the applications of the Buddhist approaches to the process of training the prisoners and to the development of the physical, the verbal and the wisdom in order for realizing the reality of life either of advantages and disadvantages, further, to apply the wisdom obtained for living in the proper ways with the favorable principles by means of focusing on the strengthening of morality and bringing it into the inner mind of the prisoners as well as understanding and practicing the given disciplines throughout the activities and voluntary in various places.

The results of the behavioural development of the prisoners as Buddhist approaches towards Sangdhambambat project at the penitentiary in Amnatchareon province comprised of four aspects; 1) Mental aspect: the

prisoners led the Buddhist principles to their mind, understanding themselves as well as the other, be reasonable and in obedience to the rules, maintaining themselves with the ethics. 2) Social aspect: the prisoners have cooperated closely in working with the other, be happy with serving the society, be conscious of their family, community and society, be trusted and accepted by their own social institutes with the opportunity to enter into the society again. 3) Living aspect: the prisoners were trained with the right professional career for making a living and supporting the family, being a good people after released for the accepting and serving of the society, living with the right livelihood and following the sufficiency economy theory. 4) Social attitude aspect: the prisoners acutely were conscious of the formerly erroneousness done towards the society, be proud of and sure of the community that forgiving them, not treated them as a degenerate and accepting them into the society. Further the prisoners have intended to do good, to serve the society and not returning to harm the society as well.

Keywords : Behavioural Development, Prisoners, Buddhist, Saengdham Bambud Program, Province

บทนำ

สภาวะของสังคมศาสนาและศีลธรรมกำลังเสื่อมถอย สังคมไม่มีความร่มเย็น เพราะมนุษย์ในสังคมมักจะมีความเห็นแก่ตัวโดยไม่ได้คำนึงถึงศีลธรรมในสังคม ผู้คนกำลังปฏิเสธหลักศีลธรรมของศาสนาปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคมส่วนหนึ่งเกิดจากการถือโทษโกรธเคืองอาฆาตกัน จนถึงขนาดนำไปสู่การฟ้องร้อง การทำร้ายกันทั้งทางกาย วาจา อารู จนสังคมเกิดความไม่สงบสุข ความก้าวร้าวแม้จะเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์ แต่หิงสา หรือการไม่ใช้ความรุนแรงก็ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นความรู้สึกรู้สึกของความเมตตาและความรู้สึกของการเป็นห่วงเป็นใย (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2550 : 23)

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนที่ให้เว้นจากการเบียดเบียนกันโดยสิ้นเชิง ถึงขั้นที่ว่าไม่มีการเจตนาฆ่าที่จะนำไปใช้อ้างในการรุกรานทำร้ายกัน ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์ทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ต่อกันนับตั้งแต่มีการบันทึกประวัติศาสตร์มนุษย์เป็นต้นมา มีหลักฐานของข้อพิพาทระหว่างสามีภรรยา ระหว่างลูก ๆ ในครอบครัวเดียวกัน

ระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างเพื่อนบ้าน ระหว่างเผ่าพันธุ์และเชื้อชาติที่ต่างกัน ระหว่างเพื่อนร่วมงาน นายจ้างและลูกจ้าง ระหว่างองค์กร ระหว่างชุมชน ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล จากการที่มนุษย์เกิดกระบวนการสรรค์สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงสังคมนี้เอง ความขัดแย้งย่อมเกิดได้ทุกสถานที่และทุกเวลา การกระทบกระทั่งหรือทะเลาะวิวาทของมวลมนุษย์นั้นมักเริ่มเกิดจากความคิดที่แตกต่าง หรือจากความเห็นไม่ลงรอยกัน เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะทำให้คนทั้งหลายคิดเหมือนกันได้ ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นเรื่องของธรรมชาติของมนุษย์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546 : 3-4) และเมื่อเกิดความขัดแย้งกันขึ้นจนเป็นคดีความหรือเป็นความผิดทางอาญา ก็หมายถึงการที่คู่กรณีจะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามกฎหมายบ้านเมือง ซึ่งอาจไปสิ้นสุดที่การต้องรับโทษทางอาญา (หนึ่งในโทษทางอาญาก็คือการจำคุก)

กรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ในฐานะเป็นกลไกลำดับสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรม (Criminal Justice) อันประกอบด้วยตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ การกิจของกรมราชทัณฑ์เป็นเรื่องเกี่ยวกับการรับตัวผู้กระทำความผิดที่ศาลพิพากษาลงโทษตามกฎหมาย และการแก้ไขพฤตินิสัยของผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ ให้อาชญากรหวนเกรงต่อโทษทัณฑ์ของกฎหมายในขณะเดียวกัน ก็เป็นหน่วยงานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญของชาติ (สืวงศ์ พิทักษ์ธรรม, 2554 : 10)

เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ระบบการปกครองเรือนจำหรือทัณฑสถาน ควรจัดชีวิตความเป็นอยู่ให้มีความแตกต่างกับชีวิตภายนอกน้อยที่สุด ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดเกิดความรู้สึกต่ำต้อยจนขาดความเคารพและความรับผิดชอบในฐานะที่ยังเป็นพลเมืองส่วนหนึ่งของสังคม (ประเสริฐ เมฆมณี, 2525 : 5)

จะเห็นว่าการพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขัง และการควบคุมผู้ต้องขังเป็นกิจกรรมสำคัญที่จะต้องปฏิบัติควบคู่กันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กรมราชทัณฑ์วางไว้ (สืวงศ์ พิทักษ์ธรรม, 2554 : 2) โดยที่เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญเป็นหน่วยงานสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่รับผิดชอบในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังให้เป็นไปตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ มีหน้าที่ในการรับผิดชอบควบคุมแก้ไข เพื่อให้พลเมืองกลับตนเป็นคนดี ทั้งนี้กรมราชทัณฑ์มีนโยบายให้เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญดำเนินการตามโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญจึงได้สนองตอบนโยบายของกรมราชทัณฑ์ โดยดำเนินโครงการแสงธรรมบำบัด เพื่อแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยผู้ต้องขัง โดยการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม น้อมนำจิตใจให้เข้าสู่ความดีงามตามแนวทางการดำเนินตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา

ซึ่งการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสใกล้ชิดพระศาสนา เกิดความคุ้นเคยน้อมรับในการประกอบศาสนกิจทั้งการรับฟังพระธรรมคำสั่งสอนและบำเพ็ญ บุญกุศลตามโอกาสอันเหมาะสม เห็นประโยชน์ในการกระทำความดี ละเว้นความชั่วทั้งปวง ทั้งยังก่อให้เกิดจิตใจที่บริสุทธิ์ผ่องใส ทำให้ลดความเครียด โดยกระบวนการปฏิบัติธรรม ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางความมีจิตสำนึกที่ดี มีทัศนคติตลอดจนค่านิยมในทางที่ดีงามและถูกต้อง ก่อให้เกิดการดำรงชีวิตให้ดีงามเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติบ้านเมือง เมื่อกลับ เข้าคืนสู่สังคม อีกทั้งยังสร้างความมีวินัย ลดปัญหาการกระทำผิดในขณะที่ถูกคุมขังในเรือนจำ หรือทัณฑสถาน รวมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรศาสนา องค์กรที่เน้นการเสริมสร้างความดี ให้เกิดขึ้นกับสังคมตลอดจนหน่วยงานและองค์กรภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วม ช่วยแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง

เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญเห็นความสำคัญต่อวิถีชีวิตดังกล่าว จึงได้นำเอาโครงการ แสงธรรมบำบัดมาปรับใช้โดยเห็นเป็นโอกาสเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมเพื่อการพัฒนา คุณภาพชีวิตเพื่อพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องราชทัณฑ์ คือ การให้โอกาสผู้ต้องขังได้มีโอกาส บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ในด้านศาสนาเพื่อน้อมนำจิตใจสู่แนวทางที่สร้างภาพลักษณ์อันดี งามของผู้ต้องขังให้ปรากฏเป็นที่ยอมรับต่อสังคมโดยใช้วัดและศาสนสถานต่าง ๆ เป็นสื่อกลาง โดยให้ผู้ต้องราชทัณฑ์ได้บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานที่ย่ำแย่ทรุดโทรม ก่อสร้างอาคารสถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบศาสนกิจทำให้มีโอกาสใกล้ชิดพระศาสนาได้นำไปสู่การปลูกฝัง จิตสำนึกในการเป็นคนดี เสริมสร้างให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม ทั้งยังเป็นการช่วย สังคมที่ต้องการบูรณปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างศาสนสถาน ซึ่งนอกจากจะน้อมนำจิตใจไปในทางดีแล้ว ยังเป็นที่น่าชื่นชมยอมรับจากสังคมอีกส่วนหนึ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะบรรพชิตที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ จึงเห็นถึงความ สำคัญของโครงการดังกล่าว และมีความสนใจที่จะศึกษาหลักการธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา พฤติกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา กระบวนการในการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของโครงการ แสงธรรมบำบัด รวมทั้งผลของการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนา ของเรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการในการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำ จังหวัดอำนาจเจริญ

2. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาพุดินสยของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนา
ของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Research) โดยใช้วิธี
การดำเนินการวิจัยมีลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ทำการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา ที่เกี่ยวข้องจากคัมภีร์
พระไตรปิฎก อรรถกถา รวมทั้งหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ
พัฒนาพุดินสยของผู้ต้องขัง

2. การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการเพื่อเข้าถึงข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interviews) ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 23 คน
ประกอบด้วย

2.1.1 ผู้บริหาร พนักงานและเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 3 คน

2.1.2 ผู้ต้องขัง จำนวน 10 คน

2.1.3 ญาติผู้ต้องขัง จำนวน 10 คน

2.2 การสังเกต (Observation) เป็นการเข้าร่วมสังเกตการณ์พฤติกรรมของผู้ต้องขัง
แล้วบันทึกรายละเอียด

3. นำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการ
พัฒนาพุดินสยผู้ต้องขังของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ
ไปศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ

4. สรุปผล และนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัย

1. กระบวนการในการพัฒนาพุดินสยของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัด
อำนาจเจริญ

โครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นโครงการที่เริ่มดำเนินการ
มาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2557 โดยกรมราชทัณฑ์มีนโยบายให้ดำเนินการตามโครงการอบรม
ธรรมปฏิบัติ เรือนจำเรือนธรรมเพื่อแก้ไขฟื้นฟูพุดินสยผู้ต้องขัง โดยการปลูกฝังคุณธรรม
จริยธรรม น้อมนำจิตใจให้เข้าสู่ความดีงามตามแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอน

ในพระพุทธศาสนา ซึ่งการดำเนินการตามโครงการดังกล่าวจะช่วยให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสใกล้ชิดพระศาสนา เกิดความคุ้นเคยยอมรับในการประกอบศาสนกิจทั้งการรับฟังพระธรรม คำสั่งสอน และบำเพ็ญบุญกุศลตามโอกาสอันเหมาะสม เห็นประโยชน์ในการทำมาดี ละเว้นความชั่วทั้งปวง ทั้งยังเกิดจิตใจที่บริสุทธิ์ผ่องใส ทำให้ลดความเครียด โดยกระบวนการ ปฏิบัติธรรม ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางความมีจิตสำนึกดี มีทัศนคติตลอดจนค่านิยม ในทางที่ดีงามและถูกต้อง ก่อให้เกิดการดำรงชีวิตในทางที่ดีงามเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และประเทศชาติบ้านเมืองเมื่อกลับคืนสู่สังคม อีกทั้งยังสร้างความมีวินัย ลดปัญหาการกระทำผิด ในขณะที่ถูกคุมขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน รวมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรด้านศาสนา องค์กร ที่เน้นการเสริมสร้างความดีให้เกิดขึ้นกับสังคม ตลอดจนหน่วยงานและองค์กรภาคส่วนต่างๆ ได้ มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมช่วยแก้ไขพัฒนาพฤติกรรมนิสัยของผู้ต้องขัง

ภารกิจสำคัญประการหนึ่งของกรมราชทัณฑ์นอกจากการควบคุมผู้ต้องราชทัณฑ์ คือ การพัฒนาพฤตินิสัยให้แก่ผู้ต้องราชทัณฑ์ เพื่อให้เป็นคนดีมีความพร้อมที่จะกลับคืนสู่สังคม แม้การพัฒนาพฤตินิสัยจะมีหลากหลายวิธีการ แต่ที่สำคัญคือการปลูกฝังเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งถือว่าเป็นนโยบายสำคัญในระดับชาติในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ในทุกกระดับชั้น ซึ่งทุกภาคส่วนต้องให้การยอมรับและน้อมนำไปปฏิบัติให้บังเกิดผล เป็นรูปธรรมโดยเร็ว

จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นจังหวัดที่มีประชากรมีวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับศาสนาอย่างแนบแน่น และยาวนานตามปรัชญาของการจัดตั้งจังหวัดว่าเป็นจังหวัดที่ยึดมั่นจรริลงในด้านการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมตามปรัชญาดังกล่าว เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญเห็นความสำคัญต่อวิถีชีวิตดังกล่าว จึงได้อบรมสั่งสอนผู้ต้องขังตามหลักดังกล่าวตลอดมา หนทางหนึ่งซึ่งเรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญเห็นเป็นโอกาสที่จะนำมาเสริมสร้างผู้ต้องขังให้มีโอกาสบำเพ็ญ สาธารณะประโยชน์ในด้านศาสนา เพื่อให้เกิดการน้อมนำจิตใจสู่แนวทางที่ดีสร้างภาพลักษณ์ อันดีงามของผู้ต้องขังให้ปรากฏเป็นที่ยอมรับต่อสังคมโดยทั่วไป และศาสนสถานต่าง ๆ เป็นสื่อกลาง โดยให้ผู้ต้องขังราชทัณฑ์ได้บูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานที่ชำรุดทรุดโทรม ก่อสร้าง อาคารสถานที่ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบศาสนกิจทำให้มีโอกาสใกล้ชิดพระศาสนา น้อมนำไปสู่ การปลูกฝังจิตสำนึกในการเป็นคนดีเสริมสร้างให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาน ทั้งยังเป็นการช่วยสังคมที่ต้องการบูรณปฏิสังขรณ์ ก่อสร้างศาสนสถาน ซึ่งนอกจากจะน้อมนำ จิตใจไปในทางที่ดีแล้วยังเป็นที่ชื่นชมยอมรับจากสังคมอีกส่วนหนึ่ง เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ จึงจัดให้มีโครงการนี้ขึ้นเพื่อถือปฏิบัติและดำเนินการให้เกิดความเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนต่อไป

โครงการแสงธรรมบำบัดมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาจิตใจ ส่งเสริมการแก้ไขพฤติกรรมนิสัยผู้ต้องราชทัณฑ์ โดยอาศัยศาสนาและพระธรรมคำสั่งสอนเป็นสื่อกลาง เพื่อเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในงาน (ช่างก่อสร้าง) ซึ่งสามารถนำไปประกอบอาชีพสุจริตได้ในอนาคต เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมในตัวผู้ต้องขัง เกิดการฝึกจิตใจน้อมนำไปในทางที่ดี เป็นการปฏิบัติเชิงรุกในการแก้ไข ให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขสืบไปเพื่อเป็นการสร้างสาธารณประโยชน์ อันเกื้อกูลกันระหว่างบ้าน (สังคม/ชุมชน/ท้องถิ่น) วัด และเรือนจำ

โครงการแสงธรรมบำบัดใช้ระบบคัดเลือกผู้ต้องขังที่ใกล้จะพ้นโทษ มีความประพฤติดี เข้าร่วมโครงการ โดยแบ่งเป็นรุ่น ๆ ละ 10-20 คน การคัดเลือกผู้เข้าร่วมโครงการนั้น เริ่มจากเรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ (ฝ่ายการศึกษา) เมื่อได้รับการร้องขอจากวัด ศาสนสถาน สถานปฏิบัติธรรม จากชุมชนท้องถิ่น พิจารณาความเหมาะสมแล้วนำเสนอความเห็นต่อผู้บังคับบัญชาเพื่อพิจารณาคัดเลือกผู้ต้องขังกลุ่มเป้าหมายที่มีความเหมาะสม เน้นผู้ต้องขังที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาพฤติกรรมนิสัยเข้าร่วมโครงการ ปฏิบัติโดยมุ่งเสริมสร้างหลักคุณธรรม จริยธรรมในงานราชทัณฑ์และหลักศาสนา กำหนดพื้นที่ดำเนินการ โดยนำผู้ต้องขังออกบำเพ็ญประโยชน์ตามสถานที่ที่เรือนจำได้รับการร้องขอจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการสร้างสาธารณประโยชน์ โดยขอแรงงานจากผู้ต้องขังในเรือนจำ จากนั้นเรือนจำจะคัดเลือกผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี และเตรียมการปลดปล่อย ออกมาทำงานสาธารณประโยชน์ ภายนอกเรือนจำเป็นไปตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม

การดำเนินโครงการแสงธรรมบำบัดของเรือนจำอำนาจเจริญในครั้งนี้ ดำเนินโครงการที่วัดอำนาจเจริญ ตำบลบุง อำเภอมือเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ เนื่องจากสถานที่ดังกล่าวอยู่ไม่ห่างจากเรือนจำ ปัจจุบันพระครูพิทักษ์วัฒนคุณ เป็นเจ้าอาวาส มีพระสงฆ์จำนวน 15 รูป สามเณร จำนวน 10 รูป โดยให้ผู้ต้องขังสร้างและปรับปรุงกุฏิพระ จำนวน 2 หลัง และช่วยพัฒนาวัดด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการดูแลความสะอาดภายในบริเวณวัด

การนำผู้ต้องขังจากเรือนจำมาทำงาน เจ้าหน้าที่เรือนจำจะนำผู้ต้องขังออกมาทำงานวันละ 15 คน เดินทางออกจากเรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ เวลา 08.00 น. และทำงานเวลา 09.00 น. และ 13.00-15.00 น. และเดินทางกลับถึงเรือนจำเวลา 16.00 น. โดยในช่วงเช้าและกลางวันจะมีชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงมาช่วยกันประกอบอาหารให้ผู้ต้องขังได้รับประทาน

ระหว่างการออกไปทำงาน เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญจัดมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลผู้ต้องขังที่ได้รับการคัดเลือกออกไปปฏิบัติงานตามภารกิจที่ร้องขอจนแล้วเสร็จ และประสานพระภิกษุหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสั่งสอนด้านศีลธรรมหรือสนทนาธรรมกับผู้ต้องขังที่ออกปฏิบัติงานตามควรแก่โอกาส เช่น ระหว่างพัก หรือเมื่อผู้ต้องขังสอภาม

ปัญหาธรรมในระหว่างปฏิบัติภารกิจ และสังเกตพฤติกรรมความเปลี่ยนแปลงของผู้ต้องขัง โดยสม่ำเสมอ เมื่อภารกิจสำเร็จลุล่วงให้รายงาน ผลการดำเนินงานตามโครงการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบต่อไป

กระบวนการในการพัฒนาพฤตินิสัยของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาพฤตินิสัยบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นวิธีที่นำหลักธรรมตามแนวทางของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เป็นกระบวนการฝึกอบรมที่ผู้ต้องขังได้ฝึกฝนปฏิบัติ และพัฒนาทางกาย วาจา และปัญญากับสิ่งที่ทำ รวมทั้งเห็นคุณค่าตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้ที่ได้นั้นมาเป็นหลักในการประกอบอาชีพสุจริตในอนาคต และการประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องดีงามสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุขต่อไป โดยกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยมุ่งเน้นที่จะเสริมสร้างหลักคุณธรรม จริยธรรม น้อมนำจิตไปสู่แนวทางที่ดีแก่ผู้ต้องขัง ผู้ปฏิบัติเข้าใจและปฏิบัติตามหลักการกฎเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ผ่านกิจกรรมการบำเพ็ญประโยชน์ตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ศาสนสถาน สถานปฏิบัติธรรม ชุมชนท้องถิ่น เป็นต้น การฟังธรรม การสนทนาธรรมและสอบถามปัญหาธรรม จากพระภิกษุหรือผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการสั่งสอนด้านศีลธรรม

2. ผลของการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ

โครงการแสงธรรมบำบัดของเรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญได้นำกระบวนการพัฒนาพฤตินิสัยตามแนวพระพุทธศาสนามาใช้ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้ฝึกฝนอบรม เรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ผ่านกระบวนการทางการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้วัด และศาสนสถานต่าง ๆ เป็นสื่อกลาง แสวงหาปัญญาและเมตตาเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง มุ่งเน้นการปลูกฝังเสริมสร้างให้ผู้ต้องขังเกิดคุณธรรม จริยธรรม เข้าใจชีวิตอย่างแท้จริง และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยอาศัยหลักการพัฒนาตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผลที่เกิดจากโครงการดังกล่าวใน 4 ด้าน คือ

2.1 ด้านจิตใจ

มีพัฒนาการด้านจิตใจดีขึ้น น้อมนำธรรมะเข้าสู่จิตใจ ทำให้มีสติ ยั้งคิด ไม่ฟุ้งซ่าน รู้จักจัดระเบียบในการดำเนินชีวิต ไม่เครียด รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจตนเอง รู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน มีจิตสำนึกในทางที่ดีมากขึ้น ไม่เอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่ ไม่เอาแต่ใจตนเอง รักครอบครัวมากขึ้น มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความประพฤติเรียบร้อยดี ขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน รู้จักคุณค่าของชีวิต มองโลกในแง่ดี สำนึกในความผิดพลาดที่ผ่านมา ตั้งใจทำความดี ไม่ประพฤตินทางไม่ชอบอีกต่อไป

2.2 ด้านสังคม สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้เกี่ยวข้องกับโครงการได้เป็นอย่างดี มีสำนึกรักชุมชน ครอบครัว และสังคมมากขึ้น คนในชุมชนสังคมที่มาร่วมกิจกรรมให้อภัย ในสิ่งที่ผิดพลาดที่ผ่านมา ลดความหวาดระแวงหวาดกลัวผู้ต้องขัง ถึงขั้นรักเสมอญาติ พร้อมให้ออกาสกลับคืนสู่สังคม มีความสุขกับการทำงานตอบแทนสังคม รู้จักความรักความสามัคคี ของชุมชน สังคม ที่พึงมีในฐานะสถาบันสำคัญของชีวิต รู้สำนึกว่าสังคมพร้อมให้ออกาส กลับตัวกลับใจไม่รังเกียจที่จะรับไว้เพราะเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและให้อภัย ด้วยความจริงใจ ครอบครัวมีความสุข ภาพลักษณ์ที่ปรากฏต่อสังคมเป็นไปในทางที่ดีงาม เชื่อว่าจะเป็นผลเมืองดีที่สังคมต้องการสืบไป

2.3 ด้านวิถีการดำเนินชีวิต มีความมั่นใจว่ามีวิชาชีพติดตัว สามารถนำไปประกอบ อาชีพสุจริตเลี้ยงชีวิตและครอบครัวได้ ไม่คิดว่าสังคมจะไม่ยอมรับความเป็นสุจริตชน เมื่อได้รับการ ปลอ่ยตัวกลับบ้าน จะทำงานเพื่อสังคมเป็นการตอบแทนสังคมที่ต้อนรับกลับสู่สังคม ในฐานะคนใหม่ ไม่ใช่คนเดิมที่เคยทำผิดพลาด จะยึดถือคุณธรรมจริยธรรมประกอบสัมมาชีพ ด้วยความมีสติ จะไม่กระทำผิดอีกเพื่ออนาคตของตนเอง ครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน จะทำตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมสืบไป จะใช้หลักการดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ อดทน อดออม ให้ชีวิตประสบความสำเร็จในทางที่สุจริตดีงาม

2.4 ด้านทัศนคติทางสังคม สำนึกในความผิดที่กระทำผิดพลาดต่อสังคม จะทำความดี ตอบแทนสังคมตอบแทนคุณของแผ่นดิน เนื่องจากโครงการทำให้ได้พบปะกับคนจำนวนมาก ในสังคม ซึ่งไม่มองผู้ต้องขังเป็นคนเลวร้าย พร้อมให้อภัย ยินดีต้อนรับกลับสู่ชีวิตใหม่ที่ดีงาม ไม่ลั่นเหลวมผิดพลาดอีกต่อไป เป็นผลจากการได้ร่วมปฏิบัติกิจกรรมในโครงการแสงธรรม บำบัด ซึ่งได้รับฟังธรรมะขัดเกลาลจิตใจพบกับกัลยาณชนที่มีศีลธรรม ทำให้สำนึกว่าธรรมะ ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สั่งสอนไว้เป็นหลักธรรมนำชีวิตไปสู่ทางดีได้ เช่นเดียวกับ กัลยาณมิตร ผู้มีส่วนร่วมในโครงการนำมาสู่ความภาคภูมิใจและมั่นใจว่าสังคมให้อภัย น้อมนำจิตใจไปในทางที่ชอบที่ควร ไม่หวนกลับไปกระทำความเสียหายให้สังคมอีกต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลของการพัฒนาพหุตินิสัยของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโครงการ แสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญ เมื่อพิจารณาทั้ง 4 ด้าน พบว่า ด้านสังคม ผู้ต้องขัง สามารถปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับผู้เกี่ยวข้องกับโครงการได้เป็นอย่างดี มีสำนึกรักชุมชน ครอบครัว และสังคมมากขึ้น คนในชุมชนสังคมที่มาร่วมกิจกรรมให้อภัย ในสิ่งที่ผิดพลาดที่ผ่านมา ลดความหวาดระแวงหวาดกลัวผู้ต้องขัง ถึงขั้นรักเสมอญาติพร้อมให้ออกาสกลับคืนสู่สังคม

มีความสุขกับการทำงานตอบแทนสังคม รู้จักความรักความสามัคคีของชุมชน สังคม ที่พึงมี
ในฐานะสถาบันสำคัญของชีวิต รู้สึกว่าสังคมพร้อมให้ออกาสกลับตัวกลับใจไม่รังเกียจ
ที่จะรับไว้เพราะเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีและให้อภัยด้วยความจริงใจ ครอบครัว
มีความสุข ภาพลักษณ์ที่ปรากฏต่อสังคมเป็นไปในทางที่ดีงามเชื่อว่าจะเป็นผลเมืองดี
ที่สังคมต้องการสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด
โดยใช้ชุมชน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2547 : 197) โดยอธิบายว่า นักวิชาการที่สนับสนุน
การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้ชุมชน เชื่อว่าอาชญากรรมเกิดจากกระบวนการ
ทางสังคม ดังนั้น การแก้ไขผู้กระทำความผิดจึงต้องแก้ที่กระบวนการทางสังคมที่ก่อให้เกิด
อาชญากรรมนั้น และควรเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดปรับตัวเข้ากับชุมชนอีกครั้ง เพื่อ
จะได้แก้ไขและพัฒนาตนเองในทางที่ถูกกฎหมาย รวมทั้งควรหลีกเลี่ยงการใช้โทษจำคุก
โดยใช้เรือนจำให้มากที่สุด เนื่องจากการจำคุกมีผลกระทบทางลบทั้งต่อสังคมและผู้กระทำ
ความผิด การราชทัณฑ์ในปัจจุบันจึงเปลี่ยนวิธีการแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยใช้เรือนจำ
มาเป็นการแก้ไขผู้กระทำความผิดโดยใช้ชุมชนมากขึ้น โดยมีแนวคิดหลัก 2 ประการ ประการแรก
คือ เพื่อลดผลกระทบทางลบของเรือนจำต่อผู้กระทำความผิดและสังคม และอีกประการหนึ่ง
เพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้มีโอกาสปรับตัวเข้ากับชุมชนได้มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากการศึกษาพบว่าโครงการแสงธรรมบำบัด เรือนจำจังหวัดอำนาจเจริญมีผล
ต่อการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังไปในทิศทางที่ดี กรมราชทัณฑ์จึงควรส่งเสริมให้ทุกเรือนจำ
มีการจัดตั้งโครงการแสงธรรมบำบัด รวมทั้งพัฒนาต่อยอดโครงการฯ ในทุก ๆ เรือนจำอย่าง
ต่อเนื่อง คือ การนำเอาผู้ต้องขังที่เข้าเกณฑ์การคัดเลือกผู้ต้องขังเข้าสู่โครงการแสงธรรม
บำบัด ผ่านการพัฒนาพฤติกรรมก่อนได้รับการปล่อยตัว น้อมนำจิตใจไปในทางที่ดีขจัดเลา
ผู้ต้องขังให้สามารถนำหลักธรรมของศาสนาไปใช้ ตลอดจนการมีวิชาชีพที่ดีขึ้น เมื่อได้รับ
การปล่อยตัวสู่สังคม

นอกจากนั้นแล้วชุมชน องค์กร หน่วยงาน และภาครัฐต่าง ๆ ควรเข้ามามีส่วนร่วม
ให้ความสำคัญและความร่วมมือในการพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้ต้องขัง
กลับตัวกลับใจ สร้างภาพลักษณ์อันดีงามให้สังคมยอมรับ บ่งบอกถึงเปลี่ยนแปลง
การกระทำที่เคยทำผิด (พฤติกรรมเสีย) การกระทำผิดซ้ำ ๆ ให้ครอบครัว ชุมชนและสังคม ได้ให้
การยอมรับมากยิ่งขึ้น ทั้งยังเป็นการดูแลเอาใจใส่เกื้อกูลผู้ต้องขังในโครงการอีกด้วย เนื่องจาก

ลำพังอัตราค่าเลี้ยงผู้คุมที่ดูแลผู้ต้องขังในเรือนจำไม่เพียงพอ และดูแลไม่ทั่วถึง จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน และสังคมในการเข้ามาดูแลเอาใจใส่ คอยประคับประคองไม่ให้ผู้ต้องขังหวนกลับไปทำผิดซ้ำขึ้นอีก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาพฤตินิสัยตามแนวพระพุทธศาสนาในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

2.1 ควรมีการศึกษาถึงบทบาทของสังคมที่ส่งเสริมต่อการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง

2.2 ควรศึกษาบทบาทของของพระสงฆ์ในการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังตามแนวทางพระพุทธศาสนาของโครงการแสงธรรมบำบัด โดยวิเคราะห์ให้เห็นจุดเด่น และจุดด้อยในแต่ละด้าน

2.3 ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังของโครงการแสงธรรมบำบัดกับการพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขังประเภทอื่น

References

- Mekmani, P. (1982). *Principles of PENOLOGY*. Phranakorn: Borpit Publication.
- Phradhammapitaka (P.A. Payutto). (2003). *Break up the conflict*. Bangkok: Sahadhammika.
- Pitakthum, S. (2011). *Approaches of Control and Rehabilitation for National Security Offense Prisoners*. (Master of Public Administration Thesis, Prince of Songkla University).
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2004). *Criminology and Penology*. (5th edit.) Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Taweesak, S. (2007). *The Way of forgiveness in Buddhist Perspective*. *Buddhist Studies*, 14(4): 23.